

**ОРГАНІЧНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ МУЗИЧНОГО АСПЕКТУ
В ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ПАВЛА ТИЧІНИ**

modeli kachestva podgotovki specialista [Competence in the structure of the model of quality of specialist training]. *Higher education today*. No. 3. pp. 20 – 26. [in Russian].

9. Terletska, L. P. (2015). Formuvannia piznavalnoyi aktyvnosti uchniv u navchalniy diialnosti zahalnoosvitnich shkil Ukrainy (dryha polovyna XX – pochatok XXI st.) [Formation of cognitive activity of pupils in the educational activity of secondary schools of Ukraine (second half of the XX – beginning of the XXI century)]. *Candidate's thesis*. Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Drohobych, 213 p. [in Ukrainian].

10. Fitsula, M. M. (2001). *Pedahohika : Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchych pedahoh. zakladiv osvity* [Pedagogy: A textbook for students of higher education. educational institutions]. Kyiv. 528 p. [in Ukrainian].

11. Khutorsky, F V. (2003). *Didakticheskaia evristika. Teoriia i tehnologiiia kreativnogo obychnia* [Didactic heuristics. Theory and technology of creative learning]. Moscow. 416 p. [in Russian].

12. Shchukina, G. I. (1979). *Aktivizaciia poznavatelnoyi deiatelnosti uchashchihcia v uchebnoy procese : ucheb. pos.* [Activation of cognitive activity of students in the educational process]. Moscow. 160 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 14.09.2020

УДК 821.161.2:78

DOI:

Ірина Кузьміна, викладач словесних дисциплін
Луцького педагогічного коледжу
Юлія Коляда, викладач музичних дисциплін
Луцького педагогічного коледжу

**ОРГАНІЧНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ МУЗИЧНОГО АСПЕКТУ В ПОЕТИЧНІЙ
ТВОРЧОСТІ ПАВЛА ТИЧІНИ**

У статті розглянуто окремі аспекти органічності функціонування музичного аспекту в поетичній творчості Павла Тичіни. Висвітлено сучасні концептуальні підходи до поезії та музичного мистецтва. Проведений комплексний аналіз життєвого шляху автора. Розкрито особливості поетично-музичної творчості П. Тичіни. Схарактеризовано сприятливі соціальні й психологічні умови, в контексті музичної діяльності, розвитку творчої поетики, що засвідчує високий професійний рівень автора.

Ключові слова: синтез музики; ритм; форма; гармонія; поліфонізм; П. Тичіна.

Лит. 8.

Iryna Kuzmina, Lecturer of the Verbal Disciplines
Lutsk Pedagogical College
Yuliya Kolyada, Lecturer of the Music Disciplines
Lutsk Pedagogical College

**ORGANICITY OF FUNCTIONING OF THE MUSICAL ASPECT IN PAVLO TYCHYNA'S
POETIC CREATIVITY**

Music and poetry have a lot in common in their nature, because in poetry there are patterns of musical art. It is a state of mind, a key to understanding the surrounding space, the perfection of works of art, the history of its people – all this we can see in the work of Pavlo Tychna, especially in his early works.

Examining the life of the famous poet, publicist, literary critic, translator Pavlo Tychna, we found the little-known facts about the poet's creative path. The versatility of his poetic genius is deeply intertwined with musical creativity. Based on the analysis of the creative path, it was found that the figure of Pavlo Tychna, in the context of musical activity, is insufficiently studied, and requires a detailed analysis, which led to the concept of this research. That is why the aim of the article was to analyze the organic functioning of P. Tychna's musical origins in poetic creativity. It was discovered that he by nature had an absolute ear, played many musical instruments, sang in the bishop's choir. It should be noted his talent as a musicologist. He wrote his reviews of musicians and composers, edited a multi-volume collection of works by Ukrainian composer K. Stetsenko, translated librettos of operas. Pavlo Tychna promoted works by Ukrainian composers M. Lysenko, M. Leontovych, as well as world music classics. His professional activity had high reviews among musicians and musicologists.

So, we can see several diverse talents of Pavlo Tychna's personality: he was a musician, a conductor, a musicologist, and even Tychna-composer. In order to feel how free the poet felt in this area, it is worth turning the

pages of his diary, which are filled with musical analogies and parallels that reveal the artist's musical worldview, and critical notes and assessments that indicate a high professional level of the author.

Keywords: a poet; a musicologist; a conductor; music synthesis; rhythm; form; harmony; polyphony.

Постановка проблеми. Розглядаючи творчість П. Тичини, звертаємо увагу на те, що митець працював як поет і як музикант. У його поезіях присутні музикальність, музичне світосприйняття, творчість.

Зупинимось на лірико-музичній творчості поета. Історичні факти з біографії митця говорять проте, що власні музичні композиції були підписані псевдонімом Лялич, і, можливо, саме тому збереглися лише ті записи, із якими він виступав прилюдно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В аспекті цього дослідження (Васіної-Гроссман [2], К. Руч'євської [10], Н. Інюточкиної [7]) звертаємо увагу на співвідношення поезії з музикою у ритмі, інтонації, форми, фортепіанної партії з відтворенням образно-сміслового плану вірша.

У працях (Г. Клочек [1], В. П'янов [2], С. Тельнюк [5] та ін.) акцентується на тому, що рання творчість П. Тичини перегукується синтезом музики та слова. Прослідковується різнобічний талант митця у музичній освіті з поєднанням (кінець XIX – поч. XX ст.) виражальних форм у мистецтві Європи.

Проте незважаючи на низку потужних студій, взаємодія слова та музики є недостатньо розробленою, що можна пояснити багатогранністю природи музичного начала у творах поета П. Тичини.

Метою нашого дослідження є аналіз органічності функціонування музичних витоків у поетичній творчості П. Тичини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед зазначимо, що П. Тичина у своєму словесному вираженні ліричного переживання належить до когорти тих ліриків, що становлять загушеність, синтезуючі образності метафор та символів. Зазначимо, що поет був обдарованою людиною: володів п'ятнадцятьма мовами, любив живопис, музику, поезію, що, звичайно, знайшло відбиток у його віршованих працях живописних та образних за змістом і музичними за ритмічною структурою. Любов до пісні прищепили батьки, старші сестри, перша вчителька Серафима Морачевська [4].

Саме вчителька порадила відвезти Павла до Чернігова і влаштувала в один із архієрейських хорів. У хорі Єлеського монастиря разом із П. Тичиною співав і Г. Верьовка, майбутній засновник знаменитого хору. Улюбленим музичним інструментом хлопця був кларнет, на якому він грав у духовому оркестрі. Грав він і на інших інструментах: скрипці, сопілці, гобої. Для друзів та рідних грав на бандурі, роялі. Один із викладачів

Чернігівської семінарії сказав, що Павло був настільки обдарованим, що хотів навчитися грати на всіх 30-ти інструментах, які були в оркестрі.

Також його запам'ятали як неперевершеного диригента: він диригував зведеними хорами в Чернігівському народному домі.

Вартий уваги і той факт, що П. Тичина пропагував твори українських композиторів М. Лисенка, М. Леонтовича, а також світову музичну класику. У доробках поета є відредаговані зібрання К. Стеценка, переклад лібрето опер.

Аналізуючи науковий фонд творчості П. Тичини ми, натрапили на його щоденник з музичними аналогіями й паралелями, що заховалися в музичне світосприйняття митця, та критичними замітками й оцінками, котрі свідчать про високий професійний рівень автора.

Окрім зазначеного, автор уміло оперує музичною термінологією та критичною оцінкою після прослуханих музичних творів.

Слід зауважити, що музичне світовідчуття поета, яке увиразнилось і посилилося здобутою музичною дає йому змогу адекватно самовиражатися.

Отже, вищезазначені приклади дають підставу говорити про те, що в поетичній творчості П. Тичини присутня органічність функціонування музичного першоджерела.

Індивідуальна творчість прослідковується в першій книзі "Сонячні кларнети". Мальовничі, витончені пейзажі, які світловими відтінками перегукуються з фольклором, випромінюючи добро та гуманізм. Особлива музичність, виражена в численних звукових образах, що зумовила назву багатьох творів, притаманна книзі "мажорних тонів".

Зокрема, "Енгармонійне" перегукується з музичними асоціаціями станів природи та націлюють на сприйняття віршів – "Туман", "Сонце", "Вітер", "Дош".

У кожному вірші присутня символічність, котра вимагала від композитора пошуку відповідних музично-мовних засобів та відбивається у своїй своєрідності як внутрішній підтекст і усвідомлення багатозначності її смислів. Можемо прослідкувати з'єднання віршованого та музичного ритмів у романсах поета "Золотий гомін", "Арфами, арфами...", "Дзвінкоблакитне", "Гей, вдарте в струни, кобзарі...", "В космічному оркестрі", симфонія

“Сковорода” та ін.) у поєднанні двох різних принципів вокалізації поетичного тексту.

Подібний синтез музичної виразності ми можемо спостерігати у музичних п'єсах, у співній (хоровій) партії, як-от у вірші “Озався дзвін...”, композиційному характері музичної теми з варіаціями (“Закучерявилися хмари...”), де розгортається драматичне співіснування двох антитектичних настроїв, або “Арфами, арфами...”.

Поєднуючи поетичний та музичний ритми, П. Тичина використовує різні принципи втілення поетичного тексту: декламаційність, речитативність, кантиленність, зустрічний ритм, що дає змогу тонко відтворити усі настрої та емоційні зміни у вірші. Прикладом цього твердження є поезія “Закучерявилися хмари”.

Закучерявилися хмари

Лягла в глибінь блакить...

О милий друже, – знов недуже –

О любий брате, – розіп'яте –

Недуже серце моє, серце, мов лебідь той ячить.

Закучерявилися хмари...

Ля-сі (*вгору*) – ре-фа-сі (*униз*)...[3]

Власне музичний прийом, адаптований до літературного й спроектований у поетичному тексті, стає одним із засобів, що створює ефект поліфонії, стає музичним супроводом основної теми вірша, тобто набуває статусу вертикальнорухливого контрапункту [8]. У музиці це від поліфонічного викладу, що заснований на переміщенні голосів, шляхом перетворення верхнього голосу в нижній і навпаки.

Зазначимо, що поліфонія, в музиці (одночасне поєднання двох або більше тонів або мелодійних ліній) може бути адаптованою до літературно-поетичного твору. Таким чином, навіть один інтервал, що складається з двох одночасних тонів або акорд з трьох одночасних тонів, є елементарно поліфонічним. Однак, як правило, багатоголосся асоціюється з контрапунктом, поєднанням різних мелодійних ліній. У поліфонічній музиці дві або більше одночасних мелодійних ліній сприймаються як незалежні, навіть якщо вони пов'язані між собою. У західній музиці поліфонія, як правило, включає контрапунктальний поділ мелодії та басу. Текстура є більш суто поліфонічною і, отже, більш контрапунктною, коли музичні лінії ритмічно диференційовані. Підкатегорія поліфонії, яка називається гомофонією, існує в чистому вигляді, коли всі голоси або партії рухаються разом в одному ритмі як у структурі акордів блоків. Ці терміни аж ніяк не взаємовиключні, і в творчості П. Тичини мають різноманітні текстири від складного багатоголосся до ритмічно однорідної

гомофонії, навіть у межах одного твору. Він сподівався на адекватне розуміння своїх текстів, наприклад, тлумачив цикл “Енгармонійне” грою на роялі, втішався, коли В. Косенко, поклавши на музику вірш “На майдані”, по-новому витлумачив те, що було “написано словами” [4]. За спогадами М. Рильського, свого “Кожум'яку” читав так, як грав би О. Скрябін – “обертонами, нюансами, напівпомітними вібраціями”. Натякаючи на один із присутніх ключів свого стилю, поет зазначав: “Хто в партитурі читає не вмє, тому годі щонебудь і в природі розібрати. Завше він тримається якоїсь однієї партії: баса, тенора тощо” [4].

Звертаємо увагу на те, що фонічний компонент симфонії “Сковорода”, здатний максимально впливати на зміст виразу, його естетичне оформлення, емоційно-виразне забарвлення. Звук висококваліфікованого креслення тексту, включаючи мистецтво, – загальний фон, його зовнішнє оздоблення оболонки і одночасно – проєкція на смислове сприйняття декодування повідомлюваного. Поєднання звукових елементів досягається моделюванням форми та змісту тексту. Тому звук, кваліфікований як найменший компонент естетичного почуття та вимірюванням кольору тексту, де присутні художні та виразні можливості звучання, у поезії Павла Тичини об'єднані.

Зокрема, емоційне та експресивне значення повторення звуків (асонанс, алітерація) у поетичних текстах, описує асоціативний та символічний зв'язок онічних елементів. Присутня фонетична функція, звучання слів для створення стилістичного ключового тексту в реалізації задуму автора.

Дуже важливим є використання стилістичної гри звуку, характерної для творчої манери майстра слова, введенням до текстів спеціальних термінів: “По березі гуси – білим *ritardanto*. Гуси – біле *ritartando*, – кажу я, – чого ви не вгамуете?”. Сад стоїть унизу, а вітер з ним якусь п'єсу розучує [6]. Синтетизований характер художньо-виразних засобів мови спостерігається на всіх рівнях ідіостилу П. Тичини.

Принагідно зауважимо, що повторення звуків мовою поезії підтримується аматором семантикою слова-образу загалом, підсилюють потенційні ритмічні та синтаксичні фігури тощо. Зокрема, просодія показує талант розуміння художником тонкої матерії мовлення. Однак це переконливі докази з повітряних мовотворних форм (“*Allegro giocoso*”, “*Grave*”, “*Risoluto*”, “*Finale*”).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному

**ОРГАНІЧНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ МУЗИЧНОГО АСПЕКТУ
В ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

напрямку. Мотив музики П. Тичини змінювався протягом багатьох років завдяки історичним подіям, доки майже повністю не зник під тиском обставин. Він був упевнений, що здійснить свій задум і що незабаром житиме у вільній державі, творитиме симфонію свободи. У цьому позитивному ключі, очікуванні і відчутті чистого щастя, він написав найкрасивіші вірші. Поєднуючи кольори та звуки, він створює таку атмосферу, що неможливо не уявити поетичні образи, які хоче викликати автор. А ритм, якого він досягає у своїх віршах, робить їх динамічними, легкими для читання та цікавими за змістом. Йому вдалося поєднати красу зі змістом – що мало кому вдається зробити. П. Тичина писав музичними образами, спираючись на досвід попередників-модерністів.

Наше дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Подальшого вивчення потребують аспекти розвитку музичних здібностей дітей дошкільного віку засобами музичної творчості П.Тичини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клочек Г. “Душа моя сонця намріяла...”: поетика “Сонячних кларнетів” Павла Тичини. Київ: Дніпро. 1986. 365с.
2. П’янов В. Я. На струнах вічності: нарис та есеє. Київ: Укр. письменник, 2002. 217с.
3. Погрібний А. Вибрані твори: У 2 т. Київ: Українська енциклопедія, 2011. Т. 1. С. 5–41.
4. Про Павла Тичину: статті, нариси, спогади. Київ: Рад. письменник, 1976. 291 с.
5. Тельнюк С. Молодий я, молодий: поетичний світ Павла Тичини (1906–1925). Київ: Дніпро, 1990. 417 с.
6. Тичина П. Г. Зібрання творів: у 12 т. Київ: Наук. думка, 1983 – 1990.

7. Тичина П. З минулого – в майбутнє. Київ. 2010.

8. Фока М. Поетичне слово П. Тичини на межі музики й архітектури. Українська література в загальноосвітній школі. 2014. №1. С. 12–14.

REFERENCES

1. Klochek, G. (1986). “Dusha moja soncyu namriyala...”: poetyka “Sonyachnyh klarnetiv” Pavla Tychyny [“My soul dreamed of the sun...”: the poetics of “Solar Clarinets” by Pavel Tychyna]. Kyiv, 36p. [in Ukrainian].
2. Pyanov, V. Ya. (2020). Na strunax vichnosti: narys ta eseyi [On the strings of eternity: essays and essays]. Kyiv, 217 p. [in Ukrainian].
3. Pogribnyj, A. (2011). Vybrani tvory: U 2 t. [Selected works: In 2 vols]. Kyiv. Vol. 1. pp. 5–41. [in Ukrainian].
4. Pro Pavla Tychynu: statyi, narysy, spogady [About Pavlo Tychyn: articles, essays, memoirs]. Kyiv, 291 p. [in Ukrainian].
5. Telnyuk, S.(1990). Molodyj ya, molodyj: poetychnyj svit Pavla Tychyny (1906–1925) [Young I, Young: The Poetic World of Pavel Tychyna (1906–1925)]. Kyiv, 417p. [in Ukrainian].
6. Tychyna, P. G. (1983–1990). Zibrannya tvoriv: u 12 t. [Collection of works: in 12 volumes]. Kyiv. [in Ukrainian].
7. Tychyna, P. (2010). Z mynulogo – v majbutnye [From the past to the future]. Kyiv, 150p. [in Ukrainian].
8. Foka, M. (2014). Poetychne slovo P. Tychyny na mezhi muzyky j arxitektury [P. Tychyna’s poetic word on the border of music and architecture]. *Ukrainian literature in secondary school*. No.1. pp. 12–14. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 19.08.2020

*“Слухаю мелодій
Хмар, озер та вітру.
Я бриню, як струни
Степу, хмар та вітру”.*

*Павло Тичина
український поет, перекладач, публіцист*

*“Ми насолоджувалися красою українського слова, яке... грало, співало, бриніло,
лилося зі сторінок незабутньої тієї книзи”.*

*Микола Бажан
український поет, перекладач, літературознавець*

